

Заболотская О.А.

ИНОЯЗЫЧНАЯ ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье рассматриваются разные аспекты глобализации: экономический, социокультурный, социолингвистический и тенденции иноязычной подготовки студентов неязыковых вузов в условиях мировых глобальных процессов.

Ключевые слова: мультилингвизм, полилог культур, межкультурная толерантность, коммуникативная компетентность.

Zabolotskaya O.A.

FOREIGN STUDENTS PREPARE NON-LANGUAGE SPECIALTY UNDER GLOBALIZATION

This article deals with different aspects of globalization: economic, sociocultural, sociolinguistic and tendencies of foreign language teaching for students of non-lingual specialties in the context of global processes.

Key words: multilingual education, polylog of cultures, intercultural tolerance, communicative competence.

УДК 378.018+377.35+008+374.32

Княжева І.А.

СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНА "МЕТОДИЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ"

У статті подано дані щодо розробленості проблеми професійно-педагогічної підготовки викладачів для вищої школи; обґрунтована актуальність визначення сутності методичної культури викладача вищої школи; наведено формально-логічні правила і діалектичні принципи визначення понять; представлено аналіз та наукове обґрунтування феномена "методична культура викладача вищої школи", визначено найбільш істотні його характеристики.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка, викладач вищої школи, методична культура, методична культура викладача вищої школи.

Завдання модернізації системи освіти в цілому і вищої освіти, зокрема, зумовлені сучасними суспільними реаліями, оскільки саме освіта визначає якість наукового й інтелектуального потенціалу країни. Вирішення цих завдань значною мірою забезпечується якістю кадрового забезпечення вищих навчальних закладів. Отже, сьогодні гостро постає проблема професійної підготовки викладачів для вищої школи. Підвищення якості професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи неможливо поза його методичної культури, що дозволяє не лише усвідомлювати і привласнювати культурний зміст викладацької діяльності, а й є поштовхом для створення власного культуровідповідного змісту.

Аналіз стану розробленості цієї проблеми дозволяє стверджувати, що теоретичним підґрунтям її вирішення є системний аналіз мети, завдань, принципів, змісту і форм організації професійної підготовки педагогів, який здійснили О. Абдуліна, О. Глузман, Н. Гузій, І. Зязюн, Н. Кузьміна, З. Курлянд, В. Луговий, Г. Нагорна, С. Нікітчина, О. Савченко, В. Семиченко, В. Сластьонін, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін. Особливості, структуру, функції педагогічної діяльності, специфіку формування готовності до її здійснення в умовах педагогічного процесу вищого навчального закладу досліджували Є. Барбіна, Ф. Гоноболін, В. Загвязинський, А. Капська, Е. Карпова, Н. Кічук, А. Линенко, О. Мороз, О. Пехота, Г. Щедровицький та інші вчені. Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до різних аспектів проблеми професійної підготовки педагогів, проблема формування і розвитку методичної культури викладача вищої школи як у теоретичному, так і

в практичному аспекті залишається малодослідженою, що виявляється, перш за все, у відсутності єдиного розуміння сутності цього феномена.

Метою статті є визначення сутності феномена методична культура майбутнього викладача вищої школи.

Уведення до наукового обігу поняття "методична культура майбутнього викладача вищої школи", на наш погляд, є правомірним, оскільки оволодіння культурою як системою цінностей, джерелом знань про природу, суспільство, способи діяльності, передбачає принципово інше ставлення до перетворення педагогічної теорії і практики. Сьогодні говорити лише про методичну навченість, методичну грамотність, методичну компетентність майбутніх викладачів представляється недостатнім у зв'язку із тим, що в освіті відбуваються суттєві зрушення, які не відміняють потребу в навчанні знанням і професіоналізму, однак переорієнтують увагу з розробки процесу професійно-педагогічної підготовки на аналіз проблем становлення особистісної і професійної культури педагога як способу його життєдіяльності, "інструмента" самореалізації, саморозвитку, що має бути "зануреним у контекст світогляду, у поле соціальної, культурної і історичної відповідальності" [9].

Методична культура проявляє себе як відносно самостійно частина об'єктивної реальності. Вона представляє собою сферу педагогічної культури, що характеризується сукупністю цілей, традицій, стилів, правил, взірців діяльності, прийнятої в суспільстві.

Людське пізнання, як стверджує сучасна гносеологія, має справу не з самим по собі об'єктивним світом, а із світом, який заданий через конкретну практичну діяльність. Отже, методична культура допомагає майбутньому педагогу привласнити методичний досвід, перетворити його на фактор розвитку особистості, творчого мислення, сформуванню систему методико-педагогічних цінностей, що кристалізується у персоніфіковану систему педагогічної діяльності.

Методична культура в соціальному вимірі не зводиться до опису практик, діяльності, прийомів, методів, методик, а представляє собою складну символічну реальність, яка у функціональному відношенні виступає механізмом їхнього розвитку. Будучи необхідним моментом педагогічної діяльності, педагогічного досвіду із створенням соціокультурних умов відтворення їх методичного складника, методична культура стає самостійною реальністю. Утворюються суто методичні дисципліни, в яких ця реальність усвідомлюється, описується, відтворюється відповідно до нових суспільних потреб. Отже, як будь яка реальність, методична культура потребує свого термінологічного оформлення.

Існують сталі формально-логічні правила визначення понять, а саме:

– визначення має бути ясным, точним, однозначним і доступним, оскільки це надає можливість виокремити смисл явища, що описується, адже, за влучним висловом О. Лосєва, ім'я є "зряддям для розуміння", завдяки чому те, що названо здатне не лише розуміти себе, а й дати можливість іншим себе зрозуміти. Для цього рекомендується вказувати лише те, що необхідно і достатньо для виділення ознак і зв'язків, які мають скласти предметне значення поняття, а також рід, до якого належать предмет або явище, що визначається;

– соразмірність визначення передбачає виділення в ньому саме того класу предметів, до якого належить явище, що визначається і запобігає появі занадто вузьких, або широких, неконкретних визначень;

– у визначенні не повинно бути тавтології, тобто воно не може визначатися через те поняття, що саме стає зрозумілим лише завдяки поняттю, яке визначається;

– визначення не повинно замість характеристики явища або предмету містити відомості про те, чим вони не являються (М. Булатов, А. Ветров, Е. Войшвилло, В. Карпович та ін.).

Поняття існує у слові і не лише віддзеркалює певний об'єкт думки, а й указує на його зв'язки з іншими об'єктами, що входять і не входять до одного класу з ним. Тому змістом поняття мають бути ознаки, за якими власне і відбувається узагальнення. Лише тоді процес його виділення систематизує знання, що закріплене в ньому, адже сукупність понять певної

області наукового пізнання завжди системна. Тоді визначення поняття потребує пошуку його місця в термінологічній системі, тобто виокремлення його найважливіших родових і видових ознак.

Як відмічає В. Краєвський [7, с. 142], понятійна система має створюватися не заради самої себе, вона повинна сприяти вирішенню педагогічних проблем, виражати не однозначне положення категорій всередині себе, а мати евристичну функцію розгортання. Тобто, кожне поняття має виводитися з існуючої термінологічної системи, а не вводиться до неї.

Наведені формально-логічні правила вважаємо доцільним доповнити виокремленими в діалектичній логіці принципами визначення понять [3; 6 та ін.]. Серед них:

1) принцип всебічності, що вимагає охопити основні ознаки і зв'язки явища, що визначається. Щодо педагогічних понять, цей принцип реалізується завдяки діалектичному синтезу всіх визначень даного поняття. При цьому синтетичність і узагальненість передбачає включення нового змісту, якого не було у вихідних визначеннях;

2) принцип динамізму передбачає необхідність розгляду явища в його розвитку. Така динамічність охоплює зміни в об'ємі і глибині знань про нього, а також щодо взаємовідношень між поняттями, що утворюють систему знань про явище, що описується. Це дає можливість показати рефлексивний зв'язок однорідних понять, роль кожного в певній їх цілісності і, в той же час, структурну виокремленість;

3) принцип включення у процес пізнання людської практики як критерію істинності і доцільності знання, відбитого у визначенні;

4) принцип конкретності (як єдності різноманітних визначень) передбачає необхідність відбиття у визначенні всієї цілісності явища як результату різнобічного його вивчення.

Термінологічна невизначеність як характерна межа етапу становлення поняття виявляється не тільки в "розпливчатості" дефініцій, які даються різними авторами, але і наявності альтернативних точок зору щодо суті самих понять.

Для визначення поняття "методична культура майбутнього викладача вищої школи" представляється необхідним представити ієрархію наукових смислів, що складають понятійне ядро даного феномену.

Однією з перших дослідників, що ввели в сучасний науковий обіг поняття "методична культура педагога" була І. Новик, яка підкреслює, що для викладача вона виступає як суб'єктивний аспект професійної діяльності, як здатність віддзеркалювати існуючий досвід методичної науки у своїй педагогічній діяльності, шукати міру між власними потребами, знаннями, досвідом і станом розвитку певного навчального предмету. Близькою є позиція Т. Гущиної, яка розглядає методичну культуру як складне особистісне утворення, яке проявляє себе у викладанні певних навчальних дисциплін.

В. Ісаєв, досліджуючи професійно-педагогічну культуру викладача, при розкритті її функціональних компонентів (гносеологічного, гуманістичного, комунікативного, навчального, виховного, нормативного й інформаційного), виокремлює види педагогічної культури, серед яких називає і методичну, яку, поруч із дидактичною та технологічною, відносить до навчального компоненту. Вчений зауважує, що розвиток професійно-педагогічної культури призводить не лише до росту її об'єму, а й до того, що її окремі частини, елементи, стають більш незалежними, відносно самостійними, а їх специфіка розкривається через сукупність структурних і функціональних компонентів [4].

Ю. Пасов розкриває сутність методичної культури через акцентуацію її нормативної функції, представляє її як частину загальної соціальної культури, що накопичена людством у певній сфері людської діяльності і далі конкретизує дану дефініцію щодо викладача іноземної мови через його через його компонентний склад, а саме: знання про всі компоненти навчання (цілі, засоби, об'єкт, результати, прийоми, про самого себе як педагога); досвід здійснення прийомів професійної діяльності як репродукції культури; творчість як перевтілення і перенос прийомів навчання (продукція нового в навчанні);

звернений до особистісних цінностей досвід емоційного відношення до професійно-педагогічної діяльності.

О. Бігич, услід за Ю. Пасовим, методичну культуру вчителя іноземної мови розглядає як сукупність знань про всі складники системи й процесу іноземної освіти молодших школярів та про себе як учителя іноземної мови початкової школи; навичок здійснення методичної (проектувальної, адаптаційної, організаційної, мотиваційної, комунікативної, дослідницької й контролюючої) діяльності щодо аспектів (навчального, пізнавального, виховного й розвиваючого) іноземної освіти молодших школярів умінь реалізації методичної діяльності вчителя іноземної мови початкової школи у класній та позакласній роботі в природних умовах. Кожний зі складників методичної культури (знання, навички, вміння), підкреслює автор, пронизано мотивом (бажанням) його реалізації [7, с. 155].

Таким чином, у дослідженнях О. Бігич, І. Ісаєва, Е. Пасова методична культура представлена як складник професійно-педагогічної культури. Загальна, педагогічна і професійно-педагогічна культура виявляються родовими поняттями щодо методичної культури, яка уявляє собою їх підсистему.

Засадничим для розуміння методичної культури А. Карачевцевої, є визначення професійно-педагогічної культури як видового по відношенню до даного поняття утворення, що дає В. Сластьонін. Він визначає її як складне системне утворення, що представляє собою впорядковану сукупність загальнолюдських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання і гуманістичної технології педагогічної діяльності.[10] Виходячи з цього, А. Карачевцева розглядає методичну культуру як системну характеристику сутнісних властивостей особистості майбутнього вчителя, методичної діяльності і мислення, як процес руху майбутнього педагога до самовизначення в методичному бутті з наступним саморозвитком і самовдосконаленням. У такому розумінні методична культура виступає як узагальнений показник технолого-методичної готовності, розвитку методичного мислення, особистісного розвитку майбутнього педагога, як показник сформованості уміння трансформувати психолого-педагогічні і предметні знання в методичну діяльність [5, с. 17-18].

У роботі А. Кочаряна методична культура представлена як інтегрований показник ефективності праці викладача, що розуміється як вища форма його активності і творчої самостійності, як стимул і умова вдосконалення навчального процесу, передумова виникнення нових методичних ідей і шляхів їх вирішення.

Н. Морзе, досліджуючи методичну культуру вчителя інформатики, розуміє її як рівень підготовленості вчителя до діяльності, заснованої на сформованості загальних, спеціальних і конкретних методичних умінь, що спираються на знання і навички, сформовані при вивченні математики, інформатики, філософії, педагогіки, психології, методики навчання інформатики, використання обчислювальної техніки в навчальному процесі, і пов'язані з навчанням інформатики у школі та використанням у навчальному процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Як бачимо, автор подає не стільки визначення, скільки опис даного поняття.

У ряді досліджень методична культура розглядається як професійно значуща якість особистості, що інтегрує знання, уміння і досвід методичної діяльності і визначає способи організації ціннісної взаємодії в освітньому процесі. Так, В. Жилкін розуміє методичну культуру педагога як інтегративне утворення, що включає ряд елементів, серед яких виокремлено знання, прийоми, досвід і творчість.

Необхідність впровадження інновацій в освітній процес, що потребує підготовленості педагогічних кадрів до інноваційної діяльності, мотивувала Т. Бережну до введення в науковий обіг поняття "інноваційна методична культура" вчителя початкових класів, яке представлено як інтегративна якість особистості вчителя, що характеризується сукупністю мотивів, цінностей, компетенцій і оптимальним поєднанням володіння традиційними й інноваційними технологіями, які застосовуються на основі рефлексивних дій і забезпечують високий рівень професійної новаторської діяльності. Проте здійснене в дослідженні

протиставлення інноваційної і традиційної методичної культури, на наш погляд, не є переконливим, оскільки автор розглядає ці феномени на особистісному рівні, що передбачає їх розвиток. Він якраз і здійснюється в напрямі від традиційних до інноваційних форм прояву методичної культури, причому перехід на новий рівень, як відомо передбачає збереження і динамічну єдність традиційного і сучасного.

І. Артемьєва [1] у своєму дисертаційному дослідженні методичну культуру майбутнього вчителя початкових класів розглядає як інтегративну характеристику його загальної і професійної культури, що дозволяє у процесі викладання навчальних предметів повною мірою реалізувати пізнавальні, виховні і розвивальні можливості навчання, а також брати активну участь в інноваційній діяльності освітньої установи. На думку автора, методична культура вчителя початкових класів – це результат системного засвоєння норм і цінностей виховного і розвивального навчання, творчої діяльності сучасного педагога, культурного потенціалу суспільства. Логіку розвитку методичної культури автор представляє як процес проходження стадій професійного становлення: методична грамотність – готовність до методичної діяльності – методична компетентність, проте не обґрунтовує її.

Згідно культурологічного підходу, який характеризується пріоритетом людської природи, вважаємо, що загальна, педагогічна, професійно-педагогічна і методична культура утворюють єдину систему, кожний з елементів якої характеризується відносною автономністю, має свої особливі характеристики, сферу зіткнення, яка і забезпечує професійно-педагогічну підготовку спеціаліста.

Методична культура виникає в лоні педагогічної і виявляє себе як утворення, що єднає теорію і практику культури професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи. Таким чином, методична культура є інтегративною характеристикою загальної і професійно-педагогічної культури педагога, а в діалектиці особливого й окремого методична культура викладача функціонує як підсистема методичної культури суспільства і вид професійно-педагогічної культури.

Методична культура здатна проявляти себе в соціальному (як рівень розвитку існуючих суспільстві методико-педагогічних традицій, норм, правил, цінностей, теорій) і особистісному (як рівнева сукупність привласнених особистістю методико-педагогічних канонів, звичаїв, настанов, цінностей, ідей, концепцій, що допомагає педагогу "знімати" традиційні й інноваційні досягнення педагогічної науки і практики, об'єднувати їх тоді, коли це можливо, у живі форми симбіозу) вимірах.

Отже, методичну культуру майбутнього викладача вищої школи визначаємо як складне особистісне утворення, що виявляється у привласненні і відтворенні усталених традицій, ціннісних сенсів навчання студентів у вищих навчальних закладах у змісті та способах організації власної педагогічної діяльності, адекватних природі педагогічних дисциплін як частини гуманітарного знання.

Подальший науковий пошук пов'язуємо з потребою розкриття компонентного складу методичної культури майбутнього викладача вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемьєва И. Н. Формирование методической культуры будущих учителей начальных классов в контексте вузовской подготовки : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08. "Теория и методика профессионального образования" / Ирина Николаевна Артемьєва – М., 2004. – 17 с.
2. Бігич О. Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : Дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Бігич Оксана Борисівна. – К., 2005. – 506 с.
3. Ильенков Э. В. Диалектическая логика / Э. В. Ильенков. – М. : Политиздат, 1974. – 271 с.
4. Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально педагогической культуры преподавателя высшей школы / И. Ф. Исаев. – Москва, Белгорск, 1993. – 219 с.
5. Карачевцева А. П. Методическая культура как дидактическое условие профессионального образования учителя / А. П. Карачевцева // Материалы Всероссийской научно-практической

- конференции ["Творческая самореализация личности в контексте профессиональной педагогической культуры"] / Под ред. И. Ф. Исаева, М. И. Ситниковой. – Белгород : Изд-во БелГУ, 2001. – С. 105–107.
6. Кедров Б. М. О методике изложения диалектики от абстрактного к конкретному / В. М. Кедров // Вопросы философии. – 1978. – № 2. – С. 38-40.
 7. Краевский В. В. Проблемы научного обоснования обучения (Методологический анализ) / В. В. Краевский. – М. : Педагогика, 1977. – 264 с.
 8. Новик И. А. Формирование методической культуры учителя математики в педвузе / И. А. Новик. – Минск : БГПУ, 2003. – 178 с.
 9. Розин В. М. Особенности дискурса и образцы исследования в гуманитарной науке / В. М. Розин. – 2009. – 208 с.
 10. Слостенин В. А. Формирование профессиональной культуры учителя : [учебное пособие] / В. А. Слостенин. – М. : Прометей, 1993. – 177 с.

Княжева И. А.

СУЩНОСТЬ ФЕНОМЕНА "МЕТОДИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА" ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ"

В статье представлены данные о разработанности проблемы профессионально-педагогической подготовки преподавателей для высшей школы; обоснована актуальность определения сущности методической культуры преподавателя высшей школы; представлены формально-логические правила и диалектические принципы определения понятий; представлен анализ и научное обоснование понятия "методическая культура преподавателя высшей школы", определены наиболее существенные ее характеристики.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая подготовка, преподаватель высшей школы, методическая культура, методическая культура преподавателя высшей школы.

Knyazheva I. A.

ESSENCE OF THE PHENOMENON "METHODOLOGICAL CULTURE OF THE LECTURER"

The article deals with the data about readiness of the problem of professional pedagogical training for tutors; the actuality of essence definition of methodological culture of the lecturer is substantiated; formal logical rules and dialectical principles of concept definition are represented; the analysis and scientific basis of the concept "methodological culture of the lecture " is presented, its most essential features are determined.

Key words: professional pedagogical training, lecturer, methodological culture, methodological culture of lecturer.

УДК 378.4+372.832

Койчева Т. І.

ПРИЗНАЧЕННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

У статті розглянуто тенденції і особливості розвитку сучасної системи освіти. Досліджено роль і місце університетів у суспільному житті у різні часи. Зазначено особливості діяльності і функції педагогічних університетів.

Ключові слова: університет, педагогічний університет, інноваційний університет, система освіти.

У ХХІ столітті освіта стала однією з найбільш важливих сфер людської діяльності. Досягнення в цій галузі складають основу соціальних і науково-технологічних перетворень. Розширення сфери освіти призводить до зміни її статусу в суспільстві, що супроводжується формуванням нової освітньої системи, моделей і парадигм її функціонування.